

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING
DAVIDSFONDS NIJLEN NR. 21/22 - NOVEMBER 1990

In dit nummer van De Poemp wandelen we samen door ons groene Neteland. Marc Verreydt brengt ons alvast in stemming met deze fraaie tekening van de Nete aan de Boekt.

Ten geleide

Pleidooi voor ons groen heem

Lieve Lezeres, Beste Lezer,

Wie door onze Kesselse Hei wandelt, proeft van een overgebleven stukje origineel Kempens landschap, eertijds zo bezongen door onze kunstenaars.

Met een tikkeltje heimwee beseffen we dan hoe veel ruige schoonheid is verdwenen. Soms kon dat niet anders, want het leven stelt onverbiddeijk zijn

Ten Geleide

Pleidooi voor ons groene heem

eisen. Meer dan eens echter werden ook onze heiden en bossen aangevreten door ongeordend, ongebreiddeld winstbejag: men is pas over ruimtelijke ordening gaan praten, toen al heel wat verkorven was.

En toch blijft onze gemeente (nog) mooi en groen. Jan Flips - van wie we in deze Poemp een bijdrage

publiceren - heeft dat in zijn prachtig boek "Wandelaar in Neteland" entoesiast bevestigd. Met hem pleiten we er met aandrang voor, dat ons groen niet grauw zou worden. Tot ons heem in de ruime zin van het woord behoort vanzelfsprekend de natuur. Laten we dat heem resoluut beschermen en een leefbaar leefmilieu aan onze kinderen schenken.

Dag, lieve mensen. Veel leesgenot met deze nieuwe Poemp!

*Walter Caethoven

De waarheid heeft haar rechten...

Boerenkrijg, lotelingen en Bakelandt

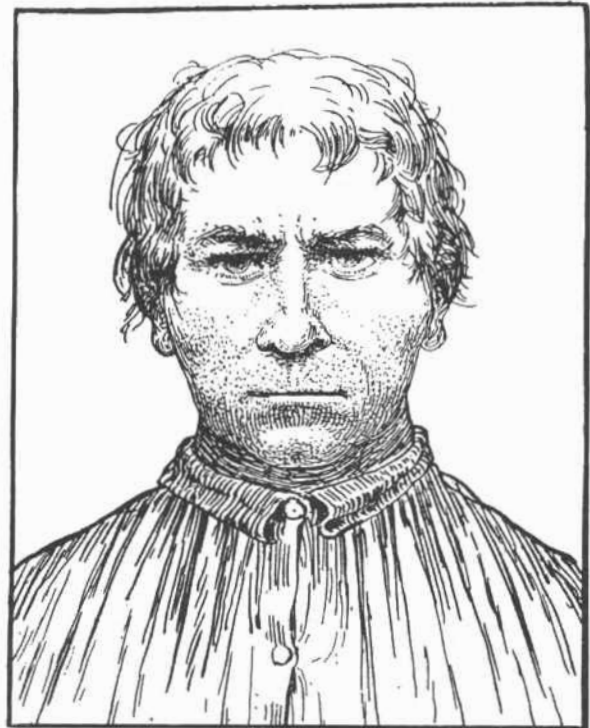
In Poemp 19 maakten we het halve voornemen ooit eens wat meer over Bakelandt en zijn bende te vertellen, omdat dergelijke schurken ook ons geboortedorp onveilig maakten tijdens de Franse periode, waarover wij tien Poempen lang verhaalden.

Van het een komt het ander. Langs Bakelandt kwamen wij bij bokkerijders, gehoornde goden, heksen, demonen ... en tenslotte bij de bende van "Cartouche" op de Pijpelheide van Booischot terecht. Een half voornemen werd zo een stukske Poemp!

De Nijlense benden van Cartouche.

Toen ik tijdens mijn speurtocht het boek "Cartouche en de Binders van de Pijpelheide" in handen kreeg, moest ik onmiddellijk terugdenken aan mijn jeugd. De bende van de "ouw krak" voerde toen regelmatig slag tegen de bende van de "nief krak". (Voor de niet-Nijlense lezers: Nijlen telde toen twee lagere gemeentelijke jongensscholen: een "oude" en een "nieuwe"). Wij bouwden onderaardse kampen - er was toen nog voldoende hei en kant voor de jeugd - en smeedden er onze "geheime" plannen. Nu eens waren wij cowboy of Indiaan, dan weer gendarm of dief ... en soms ook "de bende van Cartouche".

Wie Cartouche precies was, wist niemand van ons. Zijn naam werd echter met zoveel geheimzinnig ontzag uitgesproken dat het wel een prachtschurk moest geweest zijn, zo dachten we.

Bakelandt, berucht rover uit de Franse tijd.

En nu, in mijn tweede jeugd, heb ik eindelijk ontdekt dat de eerste rovende Cartouche in 1693 te Parijs geboren werd. En die Cartouche kreeg een opvolger (die zich niet om het copyright van de eerste bekommerde) bij de binders van Pijpelheide, die van 1793 tot het begin van de 18de eeuw onze contreien onveilig maakten. Overigens is noch van de "nief", noch van de "ouw krak" iemand, zoals Cartouche, op het schavot gestorven. De enige "scherpe examinatie" (marteling!) die wij hebben ondergaan was een min-of-meer strenge vermaning van Meester Lieckens, of was het Meester Van Nunen?

Egyptische duisternis en bittere armoede.

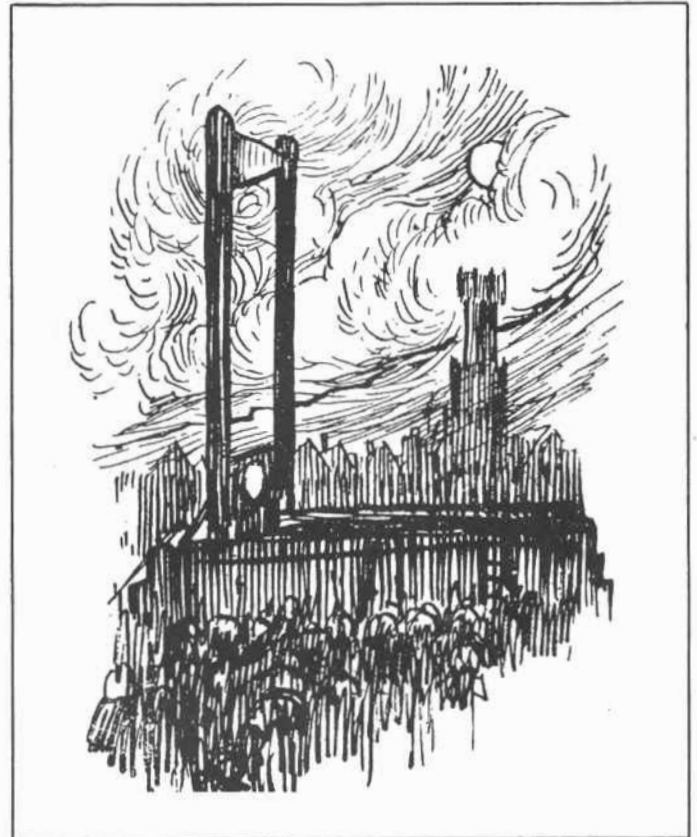
Het geheimzinnig ontzag waarmee wij boevennamen als Cartouche of Bakelandt uitspraken, vond zijn oorsprong in een meer dan 150 jaar oude volksoverlevering. Uit ons verhaal over de Franse tijd is voldoende gebleken in welke bittere armoede ook Nijlenaars geleefd hebben, daar ze voortdurend geplunderd en uitgebuit werden door vreemde troepen. Napoleon deed er nog een schepke bij, toen hij de verplichte legerdienst invoerde ... en dus onze jonge, sterke kostwinners voor zijn Franse "armée" opeiste. De lotelingen deserterden bij bosjes en moesten zich noodgedwongen in een of ander "vrijbos" verbergen. Geen wonder eigenlijk dat schurken als een Bakelandt heelder hongerige benden rond zich konden verzamelen ... Evenzo "Cartouche" op de Booischotse Pijpelheide. In de Egyptische duisternis waarin onze streken toen bij nacht gehuld waren, vonden de dievenbenden een gemakkelijke aftocht. Hun rooftochten werden bovendien vergemakkelijkt door een eeuwenoud bijgeloof, dat volgens de hoogst interessante stelling van Ben Lindekens in zijn boek "Ze reden bij Nacht" o.m. zijn wortels vindt in de Germaanse mythologie(*).

Bakelandt.

In 1860 gaf priester Victor Huys zijn boek "Bakelandt en de Rooversbende van het Vrijbosch" uit. Volgens de romantische, opgeschroefde haardverhalen was de rovershoofdman een bandiet die beschikte over leven en dood van de bendeleden, die zich vermomde naargelang de prooi die hij op het oog had en die gendarmen en rechters graag voor de gek hield. En de moorden op zijn kerfstok zouden nauwelijks te tellen zijn ...

De echte Bakelandt echter was eerder een lafaard dan een held. Hij werd in 1774 te Lendeledede uit een bloedschendinge betrekking geboren op de wijk "de Stinkputten". Opgeroepen als "conscrit" voor het Franse leger in 1798 "deserterde" hij reeds in 1799 en vertoefde weldra bij een roversbende in het nu haast volledig verdwenen Vrijbos. Hij was zeker een struikrover en nam deel aan heel wat overvallen. Hij was echter niet de bloeddorstige moordenaar, voor wie men hem jarenlang versleten heeft. Held bij zijn bende werd hij een echte lafaard, eenmaal in handen van het gerecht. Om zijn vel te redden spaarde hij bijvoorbeeld de vrij onschuldige vrouwen niet, die de bende volgden ... En volgens recente gegevens zou hij zelfs niet de echte hoofdman van de beruchte bende geweest zijn.

Toen Bakelandt in 1803 op 't schavot te Brugge terechtgesteld werd, begon de legende van een roversbende van vijftig mannen en acht vrouwen...

Heel wat rovers eindigden hun avontuurlijk leven op het schavot.

Cartouche van de Pijpelheide.

Heel wat dichterbij ons, eveneens tijdens de Franse tijd, traden bij nacht en ontij de binders van de Booischotse Pijpelheide op. Hun verhaal werd onder meer opgetekend door Frans Coeckelbergs (1867-1918), een postbode die op zijn ronde alle mogelijke volksverhalen ongezoeten noteerde.

Op de "Papel-Heyde" werd in 1586 een Spaans kamp opgericht. Heel wat huidige inwoners van Booischot moeten nakomelingen zijn van de militaire bevolking die dat kamp ooit bewoonde.

Toen de Fransen onze streken inpalmden, leefden de "Papelheyisten" van jacht, visvangst... en landloperij. Mede door de groeiende armoede vormden zich daar vanaf 1793 roversbenden die, tuk op buit, hun slachtoffers bonden en letterlijk het vuur aan de schenen legden. Onder deze "binders" was Francis Morr , alias de Cartouche van Pijpelheide. Hij kreeg in 1798 van de Fransen de doodstraf. Ik kan mij goed inbeelden hoe toen aan menige Nijlense haard steeds meer aangedikte verhalen over de voetbranders met schrik en afschuw verteld werden...

Boerenkrijg, lotelingen en Bakelandt.

De waarheid heeft haar rechten...

Uitgerekend in 1798 werd Cartouche dus terechtgesteld. Het lijkt geen twijfel dat mensen van zijn slag mee zijn opgetrokken in onze Boerenkrijg... niet om te vechten "voor outer en heerd", maar om te roven en te plunderen, of gewoon om het vege lijf te redden. Naast edelmoedige dienstweigeraars als onze Nijlense Adriaan Verwerft waren er ook mensen als een Bakelandt die deserteerden om lui en gemakkelijk van diefstal te leven. Anderzijds waren er onder de welgestelde burgers heelwat die, uit persoonlijk winstbejag, met de Fransen meeheulden. En dan waren er de sukkelaars die, opgejaagd door een genadeloze bezetter, uit pure noodzaak aan het stelen gingen en haast toevallig in de Boerenkrijg terechtkwamen.

De waarheid heeft haar rechten... ook al worden dergelijke "randverschijnselen" niet altijd graag in de officiële geschiedenis besproken. Ik meen dat onze lezers met deze overwegingen een betere kijk op een beroerde episode uit de geschiedenis van ons dorp krijgen - en dus recht hebben op onze relativeringen. Met een tikkeltje weemoed denk ik ondertussen terug aan "mijn" bende van Cartouche, van wie de leden, voor zover ik weet, allemaal eerbare burgers geworden zijn!

* Walter Caethoven

(*) In zijn boek "Ze reden bij nacht" zoekt Ben Lindekens naar de diepere achtergronden van het bokkerijden en de hekserij in onze streken. Het oeroude "heksengeloof" had een gehoornde god zonder naam, die de gunstige natuurkrachten, de lente, de liefde... symboliseerde.

Die god behoort tot het paleolithicum, het oudere stenen tijdvak, en werd onder meer afgebeeld in de grotten van Les Trois Frères in Zuid-Frankrijk. Door de verspreiders van het kristendom in Europa werd de gehoornde god bestreden en weldra met de duivel, de satan, gelijkgesteld. Steeds volgens Ben Lindekens zou het bokkerijden een der laatste resten van het aloude "heksengeloof" zijn...

BRONNEN

Victor Huys: *De Bende van Bakelandt (heruitgegeven bij de N.V. Beckers in Kalmthout)*

Peter Ecrevisse: *De Bokkerijders (nieuwe Nederlandse bewerking door A. van Hageland, uitgeven bij Beckers, Kalmthout)*

Ben Lindekens: *Ze reden bij nacht - De mysterieuze gruwelhistorie van de bokkerijders (reeks "Geschiedenis buiten het boekje"-Wetenschappelijke Uitgeverij - 1974)*

Verklaringe van de gemijnte van Nylen

In zijn dagboek noteerde Jacob De Cnaep in 1792 de "Verklaringe van de gemijnte van Nylen". Plechtig en fier verkondigden de Nijlenaars hun trouw aan Brabant, het Brabantse volk en de heilige Roomse religie. In hedendaagse taal zou dat betekenen dat ze trouw bleven aan Vlaanderen en de Kerk. Deze historische verklaring werd voor De Poemp sierlijk herschreven door Carole Daems.

Het lek van De Poemp

In de bijdrage "'t Fabriek" (Poemp 20) dient Gust Vertommen gelezen i.p.v. Gust Vercammen.

In ons artikel "Nijlense Soldaten van Napoleon" (Poemp 20) slopen twee fouten;

1) De juiste verklaring van "dépot" is "reserve", m.a.w. een dépot-loteling kwam op het einde van de conscritlijst te staan en werd dus, mits heel wat geluk, niet opgeroepen.

2) De Nationale Garde is de voorloper van de Garde Civique en niet van de Rijkswacht.

Wij danken Frans Haverals uit Vremde voor deze interessante verbeteringen!

Verklaringe van de gemijnte van Nijlen.

De ondergeteekende sijnde allen 21 jaeren en ingesetene van Nijlen, Bijvank van Lier in Brabant,

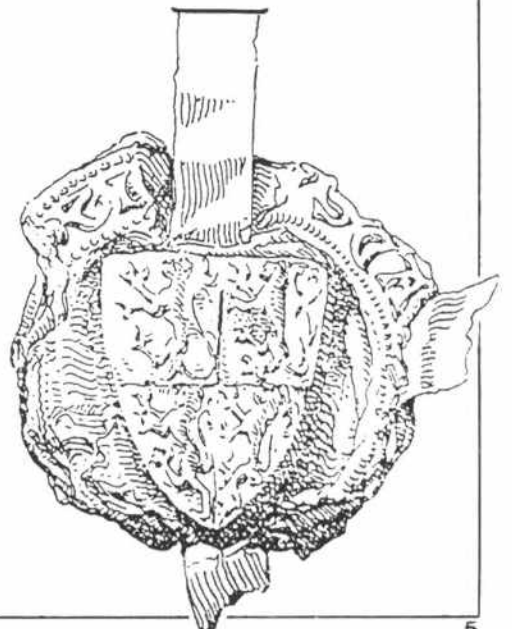
Declareren dat sy, sonder imants inductie en sonder persuasie van imand, hien houden aen hunne oude Constitutie van Brabant, aen de Blijde Incomste, en aen de H. Roomsche Catholycke religie ;

Voorder dat sy voor hunne wettige representanten erkennen de Drij Staeten van Brabant, protesteerende tegen alle die de welke hier tegens iet souden willen in voege brengen.

In teecken der waerheyd hebben wij dese met onze eygen handen onderteecken binnen Nijlen den 5 December 1792.

J. De Cnaep, schepen.
Joannes Van Reusel.
Joannes Batis Wils.

Dit is op 5 December 1792 door de geheele gemijnte voor goed en vast gehouden en de gesloten ende geteekent op eenen anderen liste byden notaris in den Roscam.

De Paaleik, herberg en brouwerij

Francis Drijbooms is zich erg gaan interesseren voor de "Paaleik", aloude herberg en brouwerij, destijds gelegen aan de scheiding van de dorpen Nijlen, Bouwel, Grobbendonk en Echelpoel (1). Van zijn hand is de hierna volgende bijdrage, die ons heel wat leert over wat eens onze "paolaak" was!

De Paeleyck

De "Paeleyck" was een eiken grenspaal op de scheiding van de Bijvang van Lier met de dorpen Bouwel en Grobbendonk. Het ligt voor de hand dat op deze merkwaardige plaats een herberg moest verrijzen, die "Paeleyck" zou geheten worden. Ik ontdekte ondertussen enkele archiefstukken, die ons meer leren over dit alleszins merkwaardig gebouwengeheel.

Rekeningen

De eerste vermeldingen komen uit de burgemeestersrekeningen van Grobbendonk. (2)

"17 juni 1665 ter zelfde dito heeft gemaeyt Jan Lens voor Adriaen Dillen in paeleyck ter regarde van 't goedt van Brule". (n Goedt was in de 16de & 17de eeuw een geheel van gronden dat al of niet bebouwd was.)

"Pro anno 1677 Margriet van Echelpoel heeft gemaeyt voor Adriaen Dillen inde paeleyck".

"Adrianus Van Hove is gecomen voor Cornelis Voets en heeft gemaeyt Adriaan Dillen wonende in paeleyck heeft dienst gedaan ten (offergt?) van het goet van Brule."

(Dit goed lag op het grondgebied van Bouwel)

Tijdens de Spaanse Successieoorlog, uitgevochten tussen 1701 en 1713 met bezetting tot 1715, hadden de streekbewoners hier nogal wat last van troepenbewegingen en opeisingen allerlei.

Carel Van Mechelen had heelwat in te vullen op zijn rekening die hij aan de gemeente Grobbendonk presenteerde, o.a.:

"Devoren (= verplichtingen) gedaan door die van Ouwen. Item op den 15 december 1702 heeft menheer den drossaert mey naar de pallijck ghesonden dat daer een wacht stond die op Ouwen ende Bouwel pretendeerde (in 't oog hield?) kost ende drank ende daermede verlet drie vierdeel daeg (= drie vierde van een dag) komt goet (op) 12 stuivers. (2)

(Het woord Paaleik is in dit stukje geschreven zoals men het nu nog in ons dialect uitspreekt.)

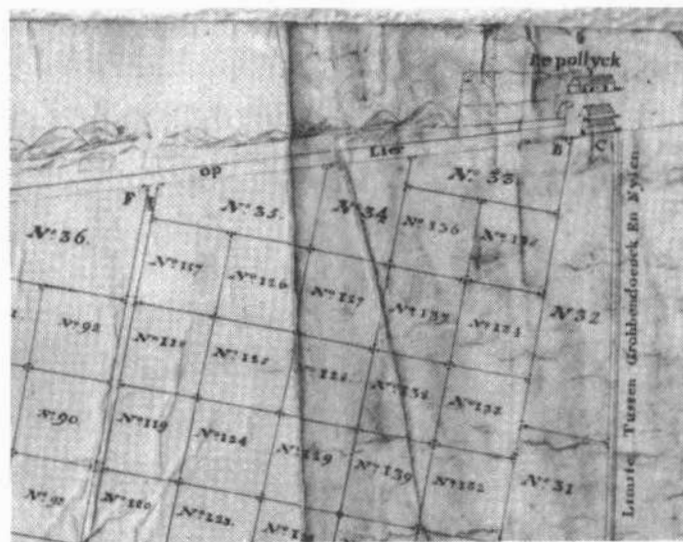
"1709 voer het dorpe van Grobbendonk gezonden naar de pallijck ende meere (= Meirhoeve) ende den troepen om over te brengen de graenen". (Het voor het leger

opgeëiste graan dat moest weggevoerd worden.)

"Gezonden naar de pallijck om placieten te dragen die Peer Daems hier gebracht heeft". (Placieten zijn verordeningen die dikwijls uitgehangen werden op plaatsen waar veel volk passeerde.)

"Twee keren ghesonden nae de paliijck om het gelt dat Wilbort Valckx geschoten heeft aen Adriaen Dillen om schade te behoeden (= voorkomen) een partijen ruyters ghelijc tot Bouwel op den derde april 1709. (2)

(Geschoten, schot = belasting, dus omgemaalde of opgehaalde belastingen.) Dit geld moest dienen om plundering te voorkomen!

Op de "limite tussen Grobbendonck en Nijlen" wordt op dit plan van 1772 de "polleyck" als merkpunt getekend (Rijksarchief, Brussel).

Brouwerije

Veel belangrijker dan dat militaire gedoe vind ik de notities over de brouwerij en haar alaaam. Vandaar ook dat ik naar die functie van het gebouw verwijs in de titel van dit artikel.

Voor de schepenen van het graafschap Grobbendonk kwam, in 1751, Adriaan Dillen, weduwnaar van Maria Anna Peeters, verklaren dat hij voor 826 gulden "wisselgeld" aan Adriaan Wouters verkocht had:

"Eene wel behuysde brouwerije bestaende in huys, kamer, koeystal, brouwerije mette horst (?), kuip, ende brouwketel, aparte reystal, schuere ende schobbe genaemd "De Paeleyck" gestaen onder deze jurisdictie op 't scheyde van Nijlen". (3)

Uit deze tekst meen ik te mogen opmaken dat de woonkamer, het "huis", de beste kamer of winterkamer, de koeistal en de brouwerij zich onder één dak bevonden.

Het noodzakelijk alaaam van de brouwer was ook aanwezig: de kuip of brouwkuip, waarin de mout werd gedaan, en de brouwketel waarin het water werd gekookt. Wat de horst betreft kan ik U nog geen sluitende verklaring geven. Verdam geeft in zijn "Middelnederlandsch handwoordenboek" volgende uitleg: struikgewas, kreupelhout, bosschage, begroeide hoogte. Zou "De Horst" dan misschien de houtopslagplaats zijn? Hout dan nodig was voor het warm stoken van de ketels??? Ik ben er niet zeker van!!!

Voor de benaming "reystal" kon ik niet meteen een verklaring vinden, tot het "Idioticum van het Antwerps dialect" (4) opheldering bracht. Een "reystal" is een paardenstal in een afspanning waar voerlieden hun paarden voor een overnachting onderbrachten.

De aankoop van de hoeve, herberg en brouwerij kostte Adriaan Wouters een bom geld. Zoveel zelfs dat hij er 400 gulden voor moest lenen. Geldschieter was Catharina Theresia de Kinder.

De akte werd verleden te Lier in datzelfde jaar 1751.

Adriaan en zijn vrouw Maria verklaarden daarin dat ze alle jaren aan Mevr. De Kinder een erfelijke rente van 25 gulden zouden betalen. De intresten moesten voldaan worden op 1 september "van het toekomende jaar 1752".

Borg werd er ook gegeven:

"Comparanten (= kopers) verklaaren bij dezen sijn besettende ende hypotecquerende op hunne personen ende goederen roerende ende onroerende present ende toekomende ende specialijk eerst op seker huys, kamer, koeistalle, brouwerije metten horst, kuip ende koelbak, aparte reystal, schure ende schobbe genoeld de Pael-eyck". (3)

Ook hier weer een nieuw element uit het brouwerijbedrijf: "de koelbak". Hij diende om het brouwsel af te laten koelen.

Parselen heyde

Het voorlopig laatst weergevonden archiefstuk is een: *"Metingen van zes diffirente (= verschillende) parselen heyde omtrent de Paeleyck in date 28 januari 1788". (5)* Verscheidene van die percelen lagen tegen of grensden aan *"de baene gaende naer de Paeleyck ende de aenpalende erve ofte houdtbergen"*. De omschrijving van die zes opgemeten percelen weergeven zou dit artikel te langdradig maken. Een ervan kan als voorbeeld voor al de andere dienen:

"Een parceel uitgegraven heide grenzend aen de gronden van de heer van Bouwel, oost tegen den weg, zuid de erfgenamen heer van Bouwel, west het kerrespoor oft het landeken van de paeleyck en noord de grote baen naar de Paeleyck en Nijlen".

Wat men destijds met die uitgegraven heide bedoelde

kan ik U voorlopig niet verklaren, het heeft mogelijk iets te maken met ontginningswerken, of met het steken van droge turf.

En eigenaars

De namen van de eigenaars, zowel van de beschreven, als van de aangrenzende percelen opsommen is hier verantwoord. Vooreerst is daar de heer van Bouwel, toen J.J. de Witte, verder waren er Mr. Brickman, Secretaris Heylen, Mevrouw De Witte, de heer de La Faille, en de pastoor van Grobbendonk. De totale oppervlakte van de in kaart gebrachte gronden bedroeg 1521 roeden of drij bunderen 321 roeden, de roede tot 20 voet. Het loon van de landmeter, 12 gulden 5 stuivers, werd betaald door de eigenaars, dit in verhouding tot de grootte van hun opgemeten percelen.

Landopmetingen gebeurden vroeger altijd in 't bijzijn van heel wat getuigen. Op 28 januari 1788 waren dat de heer De Rouis, drossart van Grobbendonk, vergezeld van zijn schepenen P. Bellens en De Vries, Andries Eskens, schepenen van Bouwel en Jan Dillen als schepenen van Echelpoel. Het staat wel nergens geschreven, maar we kunnen er zeker van zijn dat die mannen er in "De Paaleik" eentje zijn gaan drinken; 'n brandewijntje zal er toen ook wel ingegaan zijn op een winterdag!!!

Besluit

Als ik alles op een rij zet wat ik tot heden over de besproken herberg ontdekte dan zien we dat het een gebouwencomplex was dat fungeerde als hoeve, herberg, afspanning met overnachtingsmogelijkheid en brouwerij. Onderverdeeld in het huis met de kamer, de koeistal en vermoedelijk de brouwerij onder één langgerekt dak. Schuur, schobbe (= karschop) en reystal vormden de dienstgebouwen. Zowel tijdens de Spaanse (1702-1706) als tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1741-1748) lag de Paaleik in de linies en dienden er heel wat troepenbewegingen in 't oog te worden gehouden.

De tot nog toe weergevonden oudste vermelding dateert van 1618. (Huwelijksakte van Arnoldus Gijps en Elisabeth Verlijnden, alias Hoed.) De Bouwelse pastoor, Joannes van Issem, alias Stael, noteerde daarbij als kanttekening: *"Noteert deze Elisabeth is de dochter geweest van den ouden A. Verlijnden woonachtig in de Paeleyck"*. (6) We kunnen dus besluiten dat "De Paaleik" bestond in het begin van de 17de eeuw. Het is zeker niet onverantwoord te veronderstellen dat de historiek van dit gebouw terug gaat tot in de 16de eeuw. Indien er nog nieuwe gegevens over dit eeuwenoude bedrijfscomplex te vinden zijn, zal ik niet nalaten er U van op de hoogte te brengen!!!

* Francis Drijbooms

De Paaleik, herberg en brouwerij

Bronvermeldingen

(1) Kort overzicht van tot nu toe gevonden documentatie over "De Paaleik", herberg-afspanning te Bouwel-Grobbendonk. Verschenen in 't Beukenootje, december 1981, 27ste jaargang nr. 6, en in Heemkring Kanton Westerlo 1982 nr. 1, 9de jaargang, blz. 8/11. F. Drijbooms.

(2) Rijksarchief Antwerpen, Gemeentearchief Grobbendonk nr. 105, bewijsstukken bij burgemeestersrekeningen 1665-1709.

(3) "Register van Grobbendonk ende Pulle begonst in juni 1736 en geeyndigd op 20 7ber 1752". Prive-familiearchief Willemse op "De Schrans" (De Vriesstraat) te Grobbendonk. Inventaris A. Bousse nr. 1.

(4) Idioticum van het Antwerps dialect blz. 1029, door J. Cornelissen en J.B. Vervliet, Mededeling Norbert Horemans d.d. 15/10/1988.

(5) Rijksarchief Antwerpen, Gemeentearchief Grobbendonk nr. 106.

(6) Kerkarchief Bouwel, geboorte- en overlijdensregister van Bouwel 1606/1659. Archief pastorijs Bouwel.

Wandelen in ons Neteland

In zijn onlangs gepubliceerd boek "Wandelaar in Neteland" gaat Jan Flips op zoek naar landschappelijk schoon in onze contreien. Het is een ongevoerd geestdriftig boek, waarin de liefde voor onze streek meesterlijk verwoord wordt. Het boek komt ook op tegen de indringende verloedering en roept op tot natuurbehoud. En vermits de natuur zonder twijfel een onmisbaar stuk van ons heemkundig erfgoed is, publiceren we hierna met toestemming van de schrijver een (Nijlens) hoofdstuk uit dit fraai lees- en kijkboek.

*De Redactie

● Oktober-november 1984.

Vandaag geldt het na jaren de Kleine Nete weer te gaan opzoeken in de onmiddellijke nabijheid van Lier. Ik neem de E313, afrit 19 Massenhoven. Een eindje de weg naar Nijlen op, en dan na het Netekanaal zo haast mogelijk naar de Zuidoever van de Kleine Nete toe. Ik vind er ergens een prettige parkeerplaats, westelijk het gehuchtje Achterbist. De op kaart aangeduide uitspanning De Beemden is natuurlijk door de week gesloten. De oevers van de rivier zijn op deze plaats fel opgehoogd, zodat zich hier alvast de typische winteroverstromingen minder zullen doen voelen. Maar onderin de vallei, zelfs vanuit het water bij hoge vloed, tiert welig de balsemienstruik. Tot drie meter hoog rekt hij zich om toch maar over de oever heen te kunnen kijken. Zijn wondere bloemen met hun prachtige honingmerken en hun vruchtvorming met springzaad sluiten hun seizoenbloei af. Welke toepasselijke naam toch, zo uit het Grieks: balloo (werpen) en semen (zaad).

MENSEN AAN DE POEMP

Jos Bastiaens, Statiestraat 5
Bruno Brasseur, J.E. Claeslaan 33
Hypoliet Budts, Guido Gezellestraat 47
Walter Caethoven, Zandvekenvelden 12A
Hendrik Claes, Heibloemstraat 81
Flor Dieltjens, Grobbendonksebaan 11
Jozef Engels, Bernaertstraat 12, Berchem
Herman en Cita Engels, Kesselsesteenweg 35
Roger Hermans, Statiestraat 15
Louis Lemmens, Nonnenstraat 34
Luk Obbels, Bouwelsesteenweg 4b
Rosette Rymenants, Spoorweglei 14
Maria Thijs, Breugelhoevestraat 45
Jos Thys, Kapellebaan 32
Pol Van Camp, Nonnenstraat 56
Ludo Van Gestel, Spoorweglei 16
René Verhaegen, Molenbos 2

Speurtocht naar landschappelijk schoon in Kessel en Nijlen

Herfst, hoogwater, eenzaamheid, wat is er meer nodig om de rust aan den lijve te voelen? Naast de zuidelijke oever, naar de Krekelbeek toe, strekt zich hier een kilometerlange plas uit waar het waterwild druk huishoudt. Natuurlijk ook een reiger in de buurt. En overheen de Nete, ongeveer op de plaats waar de Bollaak uitmondt, op nauwelijks honderd meter, het Netekanaal. Daarachter herken ik het sympathieke torentje van het gemeentehuis van Emblem. Wat een schat aan herinneringen heb ik aan dat dorp! Waar wij destijds gingen zwemmen, bij het sas op de steenweg naar Kessel, is alles thans onherkenbaar veranderd: nieuwe waterwegen, nieuwe brug, nieuwe weg. Alleen de oude herberg Badhuis staat er nog, maar dan wel eerder onwennig in die vervreemdende omgeving. 'Maison des Bains' staat nog op de hoofdgevel. Ooit trekpleister voor de betere standen van Lier.

Het oeverpad lokt mij verder richting Lier. En dat valt mee. Aan mijn kant, zuidelijk dus, een ongehinderd zicht ver over de lagerliggende drassige beemden vol moeraszegge, en hun overgang naar elzenbroekbos. Net als vroeger is daar in dit seizoen geen doorkomen aan. Toch zie ik wat verder kans om zuidwaarts te ontsnappen, mits vrijpostig dwars door enkele slapende buitentjes een verbindingswegel te gaan opzoeken. Daarna het Kasteel Torennen (19de eeuw), de wijk Kessel-station en dan het Fort van Kessel. Een erg lonend natuurgebied dit laatste. Een pad loopt er ringsom langs de vestinggracht, die gevoed wordt door de Elstbeek. Meerkoeten, futen, eenden en waterhoentjes. De kijker komt best van pas.

Vandaar op de Kesselse Heide af. Die is gelukkig, dank zij tijdige actie van natuurbeschermers, aan de verkavelingswoede ontsnapt. 42 Ha Provinciaal Domein thans, dat ruimschoots in staat is zelfs de meest verwende onder ons te boeien. Een waar klein-model van wat eens de Kempen was. Heide en zandvlakten, dennenbossen, een zeer lief verdoken vennetje, met nog heus gekwaak van kikkers, ook een stuk overgroeid moeras. Hier hebben we toch een gewichtig punt gescoord.

't Is herfst en de hei hangt vol spinrag. Ik vind er zelfs het net van de trechterspin, een waar kunstwerk. En ik tref herfstmunt. Tijd van de stofboleten. Als men ze openstampt, verspreidt zich het zwart zaadstof in een ferme wolk.

Ook verder oostelijk is de Kleine Nete volkomen bewandelbaar. Ik kies ook hier weer de zuidoever, vanaf de Kattebeek bij Bist. Zo heb ik ruim zes kilometer ongerepte oever voor de boeg. Hiertussen is het op meerdere plaatsen mogelijk de tocht te onderbreken en langs binnenwegels weer de buitenwijken van Nijlen te bereiken. Men kruist er eerst de Nijlense Beek, waarvan een zijarm, de Laak, de moerassige gronden onder de Nete-oever ontwatert. Tussen de palen 11 en 12 werd vanuit Nijlen een afwateringskanaal gegraven met middenin een zuiveringsstation.

En wat verder oostelijk ervan is er thans een nieuw bruggetje over de Nete, zodat ook de noorderoever in bereik komt. Reden genoeg om mijn stafkaart wat bij te werken.

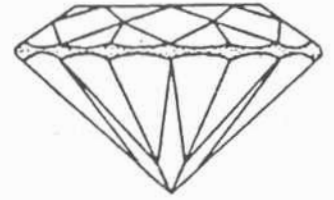
Bocht na bocht slingert zich de rivier door een ver en vrij overzichtelijk landschap. Geen dorpen, geen woningen zelfs, tot bij Hooidonk. Naarmate de Nete daar de autobaan benadert, wordt het verkeerslawaaï wel opdringerig, zodat ik bij het 'Derde Sas' naar Bouwel afzwenk. We zijn daar vijftien kilometer van Lier verwijderd. Er bevindt zich nog een liefelijk voorvaderlijk sluisje tussen een rustige beboming. Zuiver bewijsstuk van de vroegere bevaarbaarheid. Voor de tijd van het Netekanaal bestonden er tussen Herentals en Lier zo vier sluisjes, die de scheepvaart regelden van de turfschuiten. Het sluiswachtershuisje hier is verbouwd tot een welgelegen buitentje, toch prettig. Er worden soms tentoonstellingen van kunstwerken georganiseerd.

De bossen in die omgeving zijn echter minder van aard mijn geesdrift op te wekken. Alleen even een eekhoortje. Overigens villa's alom, zodat ik mij eraan onttrek langs de Paddekotse Heide, thans een landbouwgebied.

Wegens ononderbroken regen spoed ik mij langs herfstigvochtige veldwegels naar mijn wagen terug. De Kleine Nete zal ik stroomopwaarts eerlang aan de overzijde van het Albertkanaal toch weer gaan opzoeken. Ongetwijfeld.

* Jan Flips

"Den ellentriek" brengt grote bloei

• In Poemp nr. 20 hebt U, beste lezers, kunnen vaststellen dat de Kempense en Nijlense diamantnijverheid zich op een tamelijk korte tijd (1900-1914) een vooraanstaande plaats in de Belgische diamanthandel en -nijverheid had weten te overerven.

In die bijdrage dachten wij nog dat Nijlen in 1914 slechts dertien grote slijperijen telde. Dankzij de medewerking van enkele van onze lezers ontdekten wij nog een veertiende fabriek die voor 1914 gebouwd werd, n.l. die van de familie Derboven - Van Rompaey (Mares van 't Bergske). Ze werd in 1910 opgetrokken.

Oorlogsmisericie, een korte pijn

In 1914 begon de Eerste Wereldoorlog. Daardoor kwam de Belgische nijverheid tot stilstand, alhoewel de vraag naar geslepen diamant vanuit de Verenigde Staten niet ophield. Van die situatie profiteerde Amsterdam, dat

Op deze goed-bewaarde foto uit 1920 zien we de slijpers van Frans Broeckhoven (Rector de Ramstraat). De Poemp herkende van links naar rechts:

a) dames: 1. Schuermans - 2, 3, 4, 5, 6?

b) heren: 1. Breugelmans (Flip) of Broeckhoven (den baas) - 2. Edward Colen - 3. ? - 4. Colen (witte) - 5. Louis Schuermans - 6. Alfons Van Herck - 7. ? - 8. ? - 9. Miel Raets (Mil Men) - 10. ? - 11. Jos Raets (Fik Men) - 12. Alfons Raets (Zutes) - 13. ? - 14. Jaske Voorspoels - 15. Nand (van Keskes) Bosschaerts - 16. ? - 17. Noppe van Albert - 18. Leopold Faes - 19. Jozef Thys - 20. Jef Poels - 21. Fik Boiy.

Wie weet er meer van? Geef ons een seintje!

ijverig kon doorwerken, doordat Nederland buiten het oorlogsgeweld bleef.

Het Londense Syndicaat wilde aan Antwerpen geen "ruw" bezorgen, omdat Engeland de economie van de bezette gebieden niet wilde steunen. Gelukkig was dit enkel een tijdelijk "oorlogsprobleem"

Na het beëindigen van de vijandelijkheden zette de Belgische handel en nijverheid zich opnieuw aan het werk en zeer intens.

Vanaf 1918 tot 1930 kende de Belgische diamantnijverheid haar grootste ontplooiing en bloei. Ook in Nijlen bleven de slijpersbazen van voor de oorlog niet bij de pakken zitten en al spoedig waren er molens (arbeidsplaatsen) te weinig, doordat het grootste deel van de Nijlense jeugd het steentje wilde leren bewerken. Verschillende slijpers die voor de oorlog de stiel geleerd hadden, vonden de weg naar Antwerpen en de diamantclub, waar het ruwe en geslepen diamant verhandeld werd.

De grote bloei

Wat in Nijlen door de schuld van de oorlog tot stilstand gekomen was, n.l. de bouw van nog meer slijperijen, werd onmiddellijk na 1918 weer hervat. Hierna volgt een lijst van de grote en middelgrote fabrieken die tijdens de periode 1918 tot 1927 - 28 (jaar waarin de elektriciteit in Nijlen kwam!) bij ons gebouwd werden.

Aan de Kesselsesteenweg, de huidige Jan-Edward Claeslaan: Leopold Claes

In de Kapellebaan: Gustaaf Geysen (den Blok en Louis Verhaegen)

Aan de Broechemsesteenweg: Jef Geeraerts

Aan de Bouwelsesteenweg: Louis Henderickx (den Anker)

In de Rector de Ramstraat: Jules Verwerft

Aan de Bevelsesteenweg: Jozef Vranckx (Jef van Kwitskes); Louis Lenaerts (den Boot) en de Fam. Leyssen

In de Nonnenstraat: Witte Colen

Het is wel passend hier te vermelden op welke wijze de aandrijving van de molens achtereenvolgens geschiedde. Aanvankelijk was er de handaandrijving van één molen. Er bestond ook wel paardekrachtaandrijving met levende paarden, maar niet in Nijlen. In een volgende fase zorgden stoommachines (op hout of op kolen) voor de nodige energie en nog later zorgde gas daarvoor. De eerste stoomslijperij begon te Antwerpen slechts in 1865 te werken. Waarom men zo laat de Engelsen (1824) en de Hollanders (1840) navolgde is nog steeds een raadsel.

Voor vader en zoon, voor moeder en dochter

Van zodra de elektriciteit in Nijlen kwam en de aandrijving van de molens daarmee gebeurde, zagen veel Nijlenaars de kans schoon om de stiel in familieverband uit te oefenen. Veel gezinnen telden toen drie en meer diamantbewerkers. In die tijd begon dan ook de bouw van de kleinere slijperijen (vijf tot tien molens). In de periode van 1929 tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog rezen ze in bijna alle straten van onze

gemeente uit de grond. We hebben getracht ze allemaal (?) op papier te zetten en werden daarbij geholpen door getuigenissen van enkele van onze lezers. We moesten wel beroep doen op ooggetuigen, doordat er voor 1940 nog geen speciale lijsten van de Nijlense slijperijen bestonden. Wij kwamen tot de vaststelling dat er in een tiental jaren (de jaren '30) minstens 50 slijperijen bijgebouwd zijn. Zie hier de lijst ervan.

Kesselsesteenweg: Fam. Van Den Bergh, Alfons (Boer) Nijs, Anna Claes, Gebroeders Maes

Jan-Edward Claeslaan: Fons de Doncker, Jef Grielen, Louis Van Loock, Sooi (van Yvonne) Vercammen, Louis (uit de Kroon) Thijsbaert, Louis De Schutter, Gust Ceulemans, Alfons Cuypers - Wezemael. Deze laatste slijperij startte in 1927, in gebouwen die omstreeks 1880 opgetrokken waren en waarin de ouders van Alfons Cuypers eerst een denneappeldrogerij (mastedoppen) uitbaatten.

Statiestraat: Frans De Groot

Gemeentestraat: Karel Lemmens, Constant Lieckens (Koste van de Gerde), Louis Schuermans (Witte Schure), Karel Horemans (Maria De Winter), Jef Gui.

Kapellebaan: Jan Smets (Jan Keust), Karel Kegelaers.

Broechemsesteenweg: Bosschaert Jan (van Keskes), Van Hove Alfons, Alois Lieckens (van de Gerde), Alfons Raets, Louis Bertels, Emiel De Pooter en de Fam. Ceulemans (Mit de Bakel)

Albert-Kanaalstraat: Fam. Storms - De Schutter

Rector de Ramstraat: Louis Lemmens, Fons Faes, Karel Walraven en Isidoor Van Tendeloo (Dikke...)

Spoorweglei: Gust Heylen (Mus), Eugeen Witvrouwen (Boot), Jan Heylen (den Bakker), daarna Jos Raets (van den Noster)

Bevelsesteenweg: Stafke Faes, Bokske Faes, Frans Haverals, Mathilde Mees

Woeringenstraat: Cambré Petrus (Jef van Nante), Fam. Van Immerseel (Joppes)

Nonnenstraat: Lien Van Dijck (den John), Fam. Michiels, Karel Kegelaers (Charel van Sooikes), Fam. Vermeulen en Frans Hens-Verlinden

() : Vroeger Goorkant, nu:*

Katerstraat (): Goormans Alfons, Verlinden-Pluys*

Vekenstraat (): Alfons Kegelaers*

Lege Baan (): August Walraven*

Watertorenstraat (): Emiel Heylen (Miel Kwes)*

Loze Bareel (): Fam. Kegelaers-Dillen (deze slijperij werd verwoest door een V2-bom, daarbij vielen 2 doden)*

Elsendonkstraat: Sus Roevens (van 't Boerke), Charel Roevens (van 't Boerke), Staf Voorspoels (Appeljan)

Bouwelsesteenweg: Fr. Van den Bergh, August Henderickx (Nutte), Karel Bosschaerts-Leemans (Krol), Heyselberghs-Helsen, Heyselberghs-Goormans, Van Brandt-Goovaerts (Net van Pokes), Frans

Goovaerts (Zone Smieres), Petrus Voorspoels (Peer Appeljan), Louis Dieltjens, Corneel Nicasi-Goovaerts (Neeltje Petrus), Fam. Goovaerts-Van Brandt (de Rapes), Fam. Goyvaerts-Heylen (Tuur van de lange), Marus Willems-Landuyt (Rikus Stans)², Karel De Wolf-Derboven (later schoonzoon Peer Luyten)
Grobbendonkseweg: Jef Voorspoels-Goovaerts (Jef Kaat)

Een woord van dank

Deze bijdrage werd verwezenlijkt met medewerking van enkele van onze lezers, maar in het bijzonder van eresecretaris Willy Van Tendeloo, Flor Dieltjens en diamantbewerker Alfons Verrelst, die ijverig aan het onderzoekswerk hebben geholpen.

Langs deze weg daarvoor onze hartelijkste dank.

In de volgende Poemp(en) zullen wij trachten de evolutie van het aantal diamantslijperijen in onze gemeente, vanaf 1944 tot heden, op papier te zetten. Alle hulp van U, beste Lezer, is van harte welkom.

* H. Budts

Bronnen:

"Diamant in België", eindverhandeling voorgedragen door Diana Goormans en Ria Van Dessel tot het bekomen van het diploma Graduaat Sekretariaat en Moderne Talen

"De Diamantnijverheid" van R. Delveaux

Het lek van de Poemp

Aanvullingen bij het artikel:

"Eerste diamantslijperijen in Nijlen"

* Op de foto die ons het personeel van Gust Smets (alias Van Poppel) toonde, werden door onze lezers nog meer mensen herkend. Nr. 4 is de "dikke" Rottiers, nr. 5 Isidoor Janssens en nr. 11 Alfons Keersmakers (de Robber).

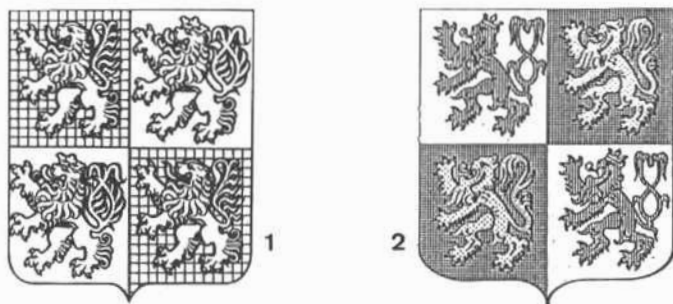
* Dat de grote slijperij Cassiers in Grobbendonk niet in 1873 kan gestart zijn (het was in 1893!), zal de aandachtige lezer wel opgemerkt hebben, vermits te Nijlen in 1876 de eerste steentjes in de Kempen geslepen werden.

* In het vorige nummer wisten wij nog niet in welk jaar de slijperij van de Gebroeders Quadens in de Nonnenstraat gebouwd werd. Dankzij onze lezers weten wij nu dat men met de bouw klaar was in 1890.

* Fout waren ook de namen van het broederpaar Quadens; ze heetten niet Alfons en Corneel, maar wel Alfons en Maarten (Mette) Quadens.

GROET UIT VOEREN: ONZE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENTELIJKE HERALDIEK

Afb. 1. Het huidige wapen van de gemeente Nijlen.

Afb. 2. Het huidige wapen van de gemeente Voeren.

• *Wapen, vlag en zegel van Nijlen en Voeren lijken zeer op elkaar (afb. 1 en 2): dat is het gevolg van een gelijklopende ontwikkeling, eeuwen lang. Dit gelukkig toeval gaf aanleiding tot een groeiende vriendschap tussen de Vlamingen uit Voeren en onze gemeente. Dr. Jaak Nijssen, voorzitter van de Heemkring Voeren, geeft hierna zijn heraldische kijk op ons beider gemeentewapens en groet meteen al onze "Poempisten".*

Huidige toestand

Nijlen bestaat uit de voormalige gemeenten Bevel, Kessel en Nijlen, en een deel van Emblem. Voeren bestaat uit de voormalige gemeenten Moelingen, 's-Gravenvoeren, Sint-Martensvoeren, Sint-Pietersvoeren, Teuven en Remersdaal.

De huidige gemeente Nijlen heeft een wapen bij M.B. van 2 september 1985, namelijk het wapen van de voormalige gemeente Nijlen: gevierendeeld 1 en 4 in zwart een gouden, roodgewapende en -getongde leeuw (is Brabant), in 2 en 3 in zilver een rode, goudgekroonde, -gewapende en -getongde leeuw met dubbele staart (is Limburg).

De huidige gemeente Voeren heeft een wapen bij M.B. van 9 december 1988; dit is het wapen van de voormalige gemeente 's-Gravenvoeren, maar enigzins gewijzigd: zoals Nijlen, maar 1 en 2 resp. 4 en 3 verwisseld.

De voormalige gemeenten

De voormalige gemeente Nijlen was bij Nederlands besluit van 6 oktober 1818 een wapen toegekend dat wel de figuren -de vier leeuwen- van de oude schepenzegels hernam, maar dan in de kleuren goud op blauw en blauw

Onze gemeenschappelijke, gemeentelijke heraldiek

op goud; de blauwe leeuwen hadden de dubbele staart. Pas bij Belgisch K.B. van 7 januari 1952 werden de kleuren toegekend die we nu nog zien. Niet hernomen werd het wapen van Kessel (in blauw een gouden Heiland), wel een zinspeling op de oude naam Kesselse Salvatoris; K.B. van 9 april 1839.

De voormalige gemeente 's-Gravenvoeren had een wapen bij K.B. van 2 maart 1925: gevierendeeld, 1 en 4 de gouden leeuw, 2 en 3 een rode leeuw, maar met blauwe klauwen en tong, zonder kroon en met ongespleten staart. Ook in Voeren werd een oud gemeentewapen niet hernomen: dat van Sint-Pietersvoeren. Het had in zilver een zwart kruis, herinnering aan de Duitse Orde, schildhouder een Sint-Pieter; K.B. van 28 mei 1956.

De gemeenten voor de Franse Revolutie

De huidige gemeenten zijn de erfgenamen van de gemeenten van voor de Franse Revolutie, maar dan met veel uitgebreidere bevoegdheden. Voor de F.R. regelde de gemeente o.a. de verdeling van de belastingen, het gebruik van de gemeenschappelijke weiden... De registratie van geboorten, huwelijken en overlijdens b.v. en dikwijls ook het onderwijs vielen onder de kerk. Aan het hoofd van dergelijke gemeenten stonden toen ook al burgemeesters, maar die hadden niet het aanzien van hun huidige opvolgers. De hoogste functie, onder de heer, had toen de Schout, Drost, de voorzitter van de lokale rechtbank. Zo een rechtbank bestond er in elke heerlijkheid (= het territorium en de bevoegdheid van een heer). Tot het oprichten van een gemeente moest trouwens die heer een toestemming geven.

De gemeenten van na de F.R. namen graag de heraldiek over van hun voorgangers. Maar noch uit Voeren, noch uit Nijlen zijn wapens van die oude gemeenten bekend, wél echter van de overeenstemmende rechtbanken: Nijlen en 's-Gravenvoeren. De hoofdbank 's-Gravenvoeren was bevoegd (toestand ca 1400) voor een heel gebied rond dat dorp, omvattende buiten 's-Gravenvoeren: Sint-Martensvoeren, Moelingen, Elbele (= Aubin-Neuchateau), Noorbeek, Mheer, Aubel, Weerst (= Warsage) en de enklave Oost (ten N. van het nu Nederlandse Eijsden). Na 1600 kregen meerdere van die dorpen echter hun eigen heer en hun eigen hoge rechtbank. In Nijlen, Kessel, Bevel en Emblem speelde de Lierse Bijvank een belangrijke rol. Deze toestand is te vergelijken met die van Bree, Bilzen, Hasselt en andere oud-Loonse steden, waar er een binnen- en een buitenbank bestond, die resp. bevoegd was voor de stad

en de buiten. Opvallend daarbij dat bij de binnenbanken Luiks recht, bij de buitenbanken Loons recht gold.

De verre gemeenschappelijke oorsprong

Jan I, hertog van Brabant en graaf van Dalhem vanaf 1268, hertog van Limburg vanaf 1288 (Woeringen), +1294, verleende Nijlen een zegel met het hertogelijk wapen. De hoofdbank 's-Gravenvoeren voerde hetzelfde wapen, maar we hebben geen dokument waarbij dat verleend werd. Ze was echter zover we weten steeds "landsheerlijk": ze behoorde aan de landsheer, diezelfde hertog van Brabant, maar dan in zijn hoedanigheid van graaf van Dalhem. (Toen ook al kumul!). De heraldiek van Nijlen en van Voeren heeft alzo een zelfde oorsprong.

De Limburgse leeuw en het Brabantse wapen

Zeer typisch voor de rode Limburgse leeuw is zijn dubbele staart; ook is hij meestal gekroond. Deze leeuw is o.a. te zien op een 13e-eeuws zegel van de schepenbank van Sprimont dat tot het hertogdom Limburg behoorde. (Afb. 3).

Tengevolge van de zege te Woeringen voegden de hertogen van Brabant aan hun machtsgebied Limburg toe, aan hun oorspronkelijk wapen dat van Limburg toe. Vandaar het gevierendeelde embleem... en de gespiegelde wapens van onze beide gemeenten!

* Jaak Nijssen

Afb. 3

Bronnen:

Janssen de Limpens, K.J. Th. - *Rechtsbronnen van het Hertogdom Limburg en de Landen van Overmaze*. Bussum 1977, vooral p. XXX-XXXIV.

Poncelet, Sceaux... province Liège, 1923.

Servais, Max. *Wapens... gemeenten 1955 en supplement 1968*.

Viaene-Awouters, Lieve. *Samenvoegingen van gemeenten en gemeentewapen*.

In: *Gemeentekredit 1977*, p. 289-301.

Groet uit Voeren

Hierbij nu enkele afbeeldingen van oude schepenzegels uit Voeren, o.a. uit Poncelet.

Afb. 4: 's-Gravenvoeren, 16e e.; het landsheerlijke wapen, inkluis helm, helmteken en dekkleden. Heeft de tekenaar de dubbele staart vergeten of was die er niet?

Afb. 5: Moelingen, 17e e.; het wapen is niet herkenbaar, maar zal dat zijn van de plaatselijke heer (de Rijckel). Boven het schild een Onze-Lieve-Vrouw, aan wie de kerk is toegewijd.

Afb. 6: Sint-Martensvoeren, zoals het ingeprent staat in een torenklok van 1662: een Sint-Maarten en het wapen Imstenraad, heren van het dorp gedurende bijna de hele 17e eeuw.

Wij vonden jonge journalisten in onze gemeente!

In een tijd waarin (te) veel voor de kijkbuis gezeten wordt, is het zeker niet overbodig de lees- en schrijfkultuur te stimuleren en verfijnen. Dat doet het Davidsfonds, elk jaar opnieuw, onder meer met de "Junior Journalist-wedstrijd".

Onze Nijlense DF-afdeling werkte aan deze wedstrijd vorig schooljaar voor het eerst mee. Ook het Gemeentebestuur en zes scholen steunden het boeiend initiatief. Samen vonden wij een hele trits jonge journalisten onder de groot-Nijlense leerlingen van het 5de en 6de leerjaar basisonderwijs (eerste reeks) en de leerlingen van het 1ste en 2de jaar secundair onderwijs (tweede reeks). In het totaal noteerden we liefst 52 inzendingen. Dat deed ons veel plezier en we feliciteren nogmaals alle deelnemers.

Ere wie ere toekomt. Met onze bijzondere gelukwensen publiceren we in deze Poemp het beste werkje van elke reeks... Wie weet, hebben we wel jonge "Poempisten" ontdekt!

* De Redactie.

Mijn kamer is mijn heiligdom

Sommige kinderen van mijn leeftijd ravotten graag, spelen graag met een grote groep. Maar ik ben, hoe zal ik het zeggen, "anders". Ik lig graag te dromen op mijn bed, te mijmeren over dingen die gebeurd zijn of nog moeten gebeuren.

Ik ben graag eenzaam: in een te grote groep word ik zenuwachtig. Een lekker dik boek is mijn wereld, de wereld waarin ik in mijn vrije tijd leef. Soms heb ik wel eens een gekke bui. Dan begin ik tegen alles te praten: tegen de meubels, tegen de schilderijen, tegen alles wat leeft en niet leeft.

Mijn kamer is een toevluchtsoord. Als ik een droefgeestige bui heb, kan ik er altijd terecht. Dan lig ik op mijn bed soms heel lang naar het plafond te staren. Als ik verdrietig ben, vlucht ik naar mijn kamer. Daar kan ik alleen zijn met mijn zorgen en verdriet. Als ik daar zo op mijn bed lig, dwalen mijn gedachten af, begint mijn maag vredig te grommen en kom ik weer tot rust.

Mijn kamer is mijn vrije tijd, een plaats waar ik tot rust kom en me tegelijkertijd amuseer. Je denkt misschien: "Wat een rare kwast, hij zit altijd met zijn neus in de boeken." Maar voor mij is een boek meer dan een stapel papier beschreven met lettertjes, voor mij is een boek een wereld die moet ontdekt worden; en de ontdekker ben ik. Mijn kamer is mijn heiligdom en een boek is mijn vrije tijd.

* Tom Van Looy,
Vrije Basisschool Bevel.

Nijlense "heksen" slachtoffer van barbaarse vervolging

• *Tot op vandaag kunnen we zogeheten "heksen-kruisen" ontdekken op sommige oude, Nijlense boerderijen. Zij bewijzen dat, niet eens zo lang geleden, onze mensen vast geloofden aan "de kwade hand", die ze met allerlei middelen wilden bezweren. Nu lijkt dit misschien een onschuldige vorm van bijgeloof. Nochtans was er een tijd dat duizenden, beticht van tovenarij en vleselijke omgang met de duivel, meedogenloos naar de brandstapel geleid werden.(1) Bij een bezoek aan de tentoonstelling "Heksen in de Zuidelijke Nederlanden" te Lier, ontdekten we in de trieste lijst ook enkele vermeende Nijlense heksen, die in 1589 - 1590 voor de Lierse vierschaar moesten verschijnen. Voor Cathelyne Van den Bulcke, die woonde aan de "paeshoeck" te Nijlen, eindigt het nu volgend verhaal op een brandstapel...*

1580: Lier in het protestantse kamp

De Lierse heksenprocessen vallen in een ellendige tijd van dood en vernieling. Tijdens de godsdienstoorlogen kiest Lier voor de Partij van de Opstand tegen Spanje. In 1580 tekent een afgevaardigde van het Lierse schepenkollege de verbondsakte van de Unie van Utrecht. Lier behoort nu officieel tot het protestantse kamp. Dat brengt echter rust noch vrede. De Sint-Gummaruskerk wordt in de nacht van 9 op 10 april geplunderd. De slecht betaalde soldaten van de opstandige Staten-Generaal persen ook regelmatig onze bevolking af. Zo stelen Engelse troepen in 1580 - 1581 het vee van de pachthoven. Door verraad valt Lier in 1582 opnieuw in Spaanse handen. In de dan ontketende "Spaanse furie" wordt dagenlang geplunderd en gebrandschat. In het bloedbad wordt niemand ontzien: zowel katholieken als hervormden moeten eraan geloven. Noodgedwongen treedt Lier dan in augustus 1582 toe tot de Katholieke Unie van Utrecht.

Ondertussen zijn de dorpen en gehuchten van de Lierse bijvang vaak niet meer dan zwartgebrande puinhopen.

In 1586 kennen we hier de grootste hongersnood uit de voorbije eeuwen. Stockmans vertelt in zijn "Geschiedenis der gemeenten Bevel, Kessel, Nijlen..." hoe in 1611 onze parochiekerk nog steeds een ruïne was...

Den dieren tydt

Oorlogen, muitende soldaten zijn onweerlegbaar een gesel... vooral voor de kleine, weerloze lieden. Maar ook louter economisch zit het in de jaren 1580 - 1590 rotslecht. Door de toenemende armoede neemt de vraag naar het dure Lierse lazuursteekwerk snel af. Het privilege van de Lierse veemarkt wordt verder ondergraven door de opstand die Noord en Zuid in twee kampen verdeelt. En de gunstige ligging aan beide Neten wordt door de overheid niet planmatig benut voor de nochtans zo belangrijke graanhandel.

Ondertussen wordt ons dorp steeds weer afgestroopt. Geen wonder dus dat Anneken Faes, een van onze Nijlense vermeende heksen, als erg jong kind reeds haar ouders moest verlaten om in Holland te gaan bedelen "*deur den dieren tydt, die nu onlancx heeft geweest*".

Herstel van het regime en heksenmanie

Vanaf augustus 1582 bevinden onze contreien zich officieel weer in het Rooms-Katholieke kamp. Er wordt gewerkt aan het herstel van een sterk gehavende kerkgemeenschap. De kerk wil b.v. allerlei vormen van magisch bijgeloof bestrijden en wordt hierin bijzonder actief geholpen door de in eer herstelde wereldlijke, Spaansgezinde machthebbers..., die zo meteen ook hun eigen positie versterken (sic). Een der hoofdrolspelers in ons verhaal is niet toevallig de meedogenloze Lierse schout Willem Brant, heer van Bouwel. Hij legde in 1570 de eed af en moet een trouwe dienaar geweest zijn van de Spanjaarden. Zo wordt Willem Brant reeds in 1577 door de Partij van de Opstand (de protestanten) gevangen genomen en uit zijn ambt ontzet. Pas na de machtsovername door de Spanjaarden in 1583 zal hij opnieuw schout worden... en zich ontpoppen als een ongewoon drieste heksenvervolger.

Nijlens "simpel meysken" Anneken Faes wordt heks verklaard

Vooraf vrouwen worden ervan verdacht een pakt met de duivel af te sluiten. De in 1487 door twee dominicanen gepubliceerde "*Heksenhamer*" of "*Malleus Maleficarum*" ademt een geest van vrouwenhaat en vormt de basis van een gruwelijke heksenjacht, die in onze streken meer dan een eeuw zal duren. (2) Dit boek leert onder meer hoe men heksen kan herkennen en hoe men ze moet ondervragen.

Dat zelfs kinderen het slachtoffer werden van die heksenwaan, bewijst wat volgt.

Op 26 augustus 1589 worden het 14-jarige Anneken Faes en haar moeder Lysbeth Stryckaerts uit Nijlen aangehouden. Aanleiding tot hun arrestatie is, voor zover we konden nagaan, enkel hun slechte naam en een aangifte door drie onbetrouwbare personen. "*Tsimpel meysken*" Anneken Faes is eigenlijk nog een kind, klein en teer van gestalte. Ze is bovendien "*cranck van sinnekens ende niet vroet of wys*". Schout Willem Brant beschuldigt het veertienjarige kind ervan melk en een paard te hebben betoverd (!), met de geesten te hebben gesproken, God te hebben verloochend en een aanhangster te zijn van de duivel. Die onzin wordt vanzelfsprekend niet dadelijk beaamd door het kind, zodat de Lierse schepenen haar "*ter scerper examinatie*" veroordelen. Omwille van haar jeugdige leeftijd en haar zwakke gestel wordt ze echter "slechts" geseseld. Tijdens de marteling worden steevast de namen van andere heksen gevraagd.

Het ongelukkige Anneken vernoemt Cathelyne Van den Bulcke en Anna Cops (of Coppens)...., die daarop ook aangehouden worden.

Nu dient hier gezegd dat in de Lierse heksenprocessen de gewone ("ordinaire") procedure wordt gevolgd. Anneken Faes wordt dus verdedigd door een advocaat: Verwilt. Deze dient op 17 november 1589 een genadeverzoek in, waarbij hij wijst op de ellendige oorlogsomstandigheden en de grote armoede van Annekens ouders (het kind moest immers in Holland gaan bedelen). Anneken bekent - om verdere marteling te vermijden? schuld en zegt verleid te zijn door Cathelyne Van den Bulcke. Inderdaad, na goed zeven maanden wordt Anneken Faes op 20 april 1590 vrijgelaten. Als straf moet zij onder meer elke vrijdag vasten.

Lysbeth Stryckaerts, de zwangere moeder van onze jonge Nijlense heks, werd reeds in september 1589 vrijgelaten, nadat zij onder ede beloofd had op het eerste verzoek van de schout naar de gevangenis terug te komen. Zij ontsnapte blijkbaar aan de lugubere dans...

HEKSENPROCESSEN

Een heksenproces werd praktisch altijd inquisitoriaal gevoerd, niet accusatoir. Dit wil zeggen dat het niet op gang gebracht werd door een formele aanklacht, maar integendeel gebaseerd was op het onderzoek van gerechtsinstanties. De Lierse processen werden verder volgens de gewone procedure gevoerd, d.w.z. dat de beschuldigde werd bijgestaan door een raadsman. In 's Gravenbrakel bekwamen de heksen zelfs deze gunst niet: de sukkels werden volgens de buitengewone (extraordinaire) procedure gevonnist, zonder advocaat. Het kwaad moest immers zo snel mogelijk uitgeroeid worden!

Cathelyne: aangehouden door twintig soldaten...

Cathelyne Van den Bulcke leefde aan de "*paeshoeck*" te Nijlen (nu nog hebben wij een Paashoekstraat!). Zij werd wellicht het slachtoffer van een kinderlijke wraak met dramatische gevolgen. Cathelyne had immers aan de stiefvader van Anneken Faes eens verklapt dat het kind niet op bedevaart was gegaan, maar met haar dienstmeisje was blijven spelen. En, zoals gezegd, wees Anneken de ongelukkige Cathelyne aan als medeheks.

Cathelyne Van den Bulcke wordt aldus op 8 november 1589 aangehouden door de meier van Emblem, bijgestaan door een sergeant en liefst twintig soldaten. Haar eveneens aangehouden zoon, Hans Van Ballaer, wordt op 10 november reeds vrijgelaten. Cathelyne heeft minder geluk. Zij heeft volgens sommige getuigen een slechte faam, blijkt niet al haar kristelijke gebeden te kennen en bovendien werd haar moeder te Poederlee als

Een op heksen vaak beproefde pijniging: ophanging en geseling (illustratie T.J. Bragt, 1685).

heks verbrand. De genadeloze schout Willem Brant verwerpt haar verzoek tot wat we nu zouden noemen "voorlopige invrijheidstelling". Op 5 en 6 december 1589 worden de getuigen "ten laste" gehoord. Er worden Cathelyne een aantal ongelukken verweten (een paard dat ziek werd, een huis dat afbrandde...) die steunen op het gerucht dat zij zou kunnen toveren. Ook het beven en de vale gelaatskleur van de beschuldigde gelden als slechte tekens..., en dat terwijl de ongelukkige vrouw plichtsgetrouw gedurende lange tijd haar zieke man verzorgde en daardoor helemaal verzwakte.

De getuigen "ten gunste" worden gehoord door de Lierse rechtbank op 9 december 1589. Zo verklaart Anna Bellens dat Cathelyne kaarsen offerde in de kerk van Nijlen en er te biechten ging. Merkwaardig is dat de pastoor van Nijlen moedwillig weigert als getuige op te treden. E.H. Van den Bloecke, pastoor van Herenthout, getuigt daarentegen dat Cathelyne een eervolle vrouw is, die tijdens de afwezigheid van de pastoor van Nijlen bij hem is komen biechten...

Deze getuigenissen zijn voor de verdwaasde schout en schepenschaar echter waardeloos en de arme Cathelyne wordt tot de martelkamer veroordeeld. Hierbij dient opgemerkt dat de overigens vreselijke, onmenselijke martelingen niet als een straf werden beschouwd (sic), maar wel als een middel om de waarheid te achterhalen. Ik vraag mij wel af welk leven de enkele moedigen, die hun onschuld volhielden en de martelkamer overleefden, met hun geradbraakt lichaam nog hebben geleid...

Moonvaeyer... Cathelynes duivel

Op 19 december 1589 wordt Cathelyne gepijnigd door een beul van buiten de stad (van Antwerpen?). Zij moet een taaie, moedige vrouw geweest zijn, want tijdens haar marteling geeft ze niets toe. Eenmaal buiten de martelkamer wordt zij echter gewillig en geeft de beulen de antwoorden die zij wensen. Cathelyne vindt een eigen, persoonlijke duivel uit: *Moonvaeyer*. Op weg naar een beemd van de Nete had zij een "*wit dinck*" gezien (waarschijnlijk van uitputting!) dat kirde zoals een duif, maar een door haar duivel meegebrachte geest was. Moonvaeyer ontmoette zij voor het eerst in 1588 tijdens het hooien. Hij beloofde haar een luilekker leven, indien zij in hem geloofde en haar man verzaakte (wat Cathelyne, blijkens de feiten, nooit deed!). Verder vragen de schepenen of Cathelyne geen tovertruc kent om gemakkelijk boter te verkrijgen. Ja, zegt zij, door met een stok in water te roeren. Op uitdrukkelijke vraag van de vierschaar bekent de vrouw verder gedwongen geslachtsgemeenschap met de duivel. (3) Deze bekentenis betekent meteen haar doodvonnis.

DE PASTOOR DER TOOVENARESSEN

Cornelis Loos, kapelaan te Brussel, is schrijver van "De vera et falsa magica" (+1591). In dit handschrift stelt hij onder meer onomwonden dat er geen pakt bestaat of mogelijk is tussen duivel en mens, en verder: dat duivels geen lichaam hebben en vleselijke omgang tussen duivel en mens niet bestaat. Zijn geschrift werd helaas, voor het kon gedrukt worden, onderschept en Loos moest zijn stellingen afzweren. Een en ander sloot niet uit dat de kapelaan "pastoor der toovenaressen" bleef. Hij is een der weinige geestelijken die met nuchter, gezond verstand de heksenfobie overwon!

Naar de brandstapel

Doordat Cathelyne Van den Bulcke buiten de gevangenis, onder de blauwe hemel, haar "bekenntnissen" herhaalde, was voor de schepenschaar het definitieve bewijs geleverd. Al smeekte de arme vrouw haar rechters op de knieën om genade, het mocht niet meer baten. Op 20 januari 1590 wordt Cathelyne op de markt van Lier verbrand, na eerst te zijn gewurgd...

Anna Cops: verbannen

Tot hier het verhaal van een Nijlense "heks". Cathelyne Van den Bulcke werd het slachtoffer van een zich herstellende kerkelijke en wereldlijke overheid, van een algemeen heersende, duistere angst... en niet minder van de lasterpraatjes, die vooral in troebele tijden een dorpsgemeenschap teisteren.

Hoe verging het nu Anna Cops of Coppens, wier naam eveneens door Anneken Faes genoemd werd? Anna Cops was niet van Nijlen, woonde waarschijnlijk binnen Lier. Ook zij vraagt vruchteloos een voorlopige invrijheidsstelling. Ook zij wordt gemarteld en ze geeft toe een heks te zijn. Aan de pastoor van Sint-Gummarus vertelt zij echter de bekentnissen enkel uit vrees voor de pijniging te hebben afgelegd. Vermits zij haar schuld niet bevestigt "onder de blauwe hemel" wordt zij op 19 april 1590 niet ter dood veroordeeld, maar wel voor zeven jaar verbannen uit Lier en de Bijvang. Hoe lang zij haar proces nog overleefd heeft, weten wij niet. De genadeloze schout Willem Brant echter, stierf in 1591. Niet zonder moeite vergeven wij hem en de Lierse schepenen hun zware fouten... al verdienen zij wel eventjes door Moonvaeyer of andere door hen afgedwongen duivelen geroosterd te worden! ➤

Is de duivel dood?

De vraag of de duivel al of niet bestaat, wordt ook vandaag nog gesteld. Zo verscheen in 1989 te Parijs nog een boek onder de titel "*Le diable, oui ou non*" (De duivel, ja of neen). En in het boek "*Het geloof van een kardinaal*", verschenen in 1988 bij Pelckmans in Kapellen, verklaart kardinaal Danneels: "*Onze cultuur heeft het enorm moeilijk om het kwaad te verpersoonlijken. Ikzelf heb nooit ernstig getwijfeld aan het bestaan van de Boze*". Wij vragen ons hierbij wel af wie in ons verhaal het kwaad verpersoonlijkte: een arme, uitgeputte vrouw die na duivelse marteling op telkens herhaalde vragen geslachtsgemeenschap met een voor de gelegenheid uitgevonden kwelgeest bekennt, dan wel haar beulen. Beulen die door hun handelingen het kerkelijke en wereldlijke gezagsapparaat wensten te bevestigen in een herwonnen machtspositie. Zo lief we een dienende, liefdevolle Kerk hebben, zo zeer voelen we afschuw voor een onverbloemde en soms met vreselijke middelen heersende Kerk. Om het met de woorden van Mgr. Danneels te zeggen: *Het kwaad is subtiel, het heeft een strategie...*

*Walter Caethoven.

Nijlense heksen - verwijzingen

(1) - Toverpraktijken werden reeds lang voor de periode van de grote Europese heksenvervolgung bestraft. Alleen werd toverij niet rechtstreeks in verband gebracht met de duivel en niet bestraft met de dood. In de loop van de 15de eeuw werd toverij geleidelijk diabolisch: de tovenares werd een heks, omdat ze een pakt gesloten had met de duivel.

(2) - Natuurlijk leed niet iedereen aan de heksenmanie. Johannes Wier (1515-1588), een calvinistische geneesheer, zegt in een boek dat de duivel weliswaar bestaat, maar dat heksen in werkelijkheid zieke vrouwen zijn die lijden aan waanvoorstellingen of dementie - en als dusdanig medisch moeten behandeld worden. Vanaf 1640 ontstond in brede kringen twijfel en afkeer tegenover de orgie van processen, martelingen en folteringen. De laatste heksen werden niet meer verbrand, maar verbannen of gewoon vrijgelaten. Ondertussen waren wel hele families uitgeroeid, waarbij door het mechanisme van de verklikking zelfs invloedrijke personen en kloosterlingen niet gespaard bleven. In 1592 werd hekserij tot afgrijselijk misdrijf verklaard; in 1680 werd ze opnieuw uit de kriminele sfeer gehaald.

(3) - Volgens de middeleeuwse bevindingen blijkt de duivel van het mannelijk geslacht te zijn. Zijn lichaam, evenals zijn "zaad", zou ijskoud aanvoelen. Mijn lieve Lezeressen kunnen zich ondertussen troosten met de gedachte dat blijkbaar het kwaad niet uitsluitend aan vrouwen werd geweten... al ontspringen de warm-aanvoelende middeleeuwse mannen ondertussen wel mooi de verschrikkelijke repressiedans.

WEERWOLVEN

Ook mannen ontsnapten niet aan de alom-aanwezige angst voor hekserij en toverij. In Mechelen werden mannen in 1598, 1642 en 1649 ervan beschuldigd als weerwolven kinderen te hebben doodgebeten. En Cathelyne Van de Bulcke vertelde tijdens haar ondervraging op de pijnbank dat zich ten N.W. van Lier 8 weerwolven ophielden. Volgens Cathelyne waren het echter kinderen die door hun ouders waren verstoten.

Een weerwolf (houtsnede uit de 16de eeuw van Lucas Cranach de Oude).

BRONNEN

- * "*Heksen in de Zuidelijke Nederlanden*", Algemeen Rijksarchief Brussel, 1989
- * *Tentoonstellingscatalogus "Heksen in de Zuidelijke Nederlanden"* Algemeen Rijksarchief Brussel, 1989
- * *Heksenprocessen in de Nederlanden*, Davidsfonds Leuven, 1982
- * "*Bezem en kruis*", R. Lambrechts, Kempische Boekhandel Retie, 1974
- * "*Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nylen, Emblehem en Gestel*", J.B. Stockmans, Lier, 1910
- * *In de romanreeks van het Davidsfonds verscheen in 1980 "Wij, heksen" van R. Pieters. De roman is gebaseerd op het proces van Jeanne Panne die in 1650 te Nieuwpoort werd verbrand.*

Een merkwaardig man: Iwan Vorontzoff

Iwan Vorontzoff

Zijn doodsprentje ligt voor mij:

Geboren te Moskou op 27 januari 1899 en godvruchtig overleden te Nijlen op 20 maart 1978. Weduwenaar van Elisabeth Verboven.

Hij vertoefde graag te midden van de mensen, maar bleef ook daar een ietwat eenzaam man. Hij ging de weg door het leven op zijn manier, moge God hem nu voor altijd rust en vrede schenken.

Een eenvoudige tekst voor een eenvoudig, maar toch merkwaardig man, die zo lang in ons midden leefde.

Russische revolutie

Toen de kruiser AURORA in november 1917 de Newa opstoomde en het winterpaleis te Petrograd onder vuur nam, waren de Bolsjewiki meester van de stad. Overal werd de minister-president Kerenski in de steek gelaten. Een auto van de Amerikaanse ambassade kon Kerenski slechts op het nippertje redden.

De in Moskou zeer gewaardeerde en voornamelijk familie VORONTZOFF vernam het gebeuren aldaar. Vader Vorontzoff was bevriend met een regeringslid van het

kabinet Kerenski. Die man raadde hem aan zo vlug mogelijk te vluchten. Doch vluchten lag niet in de aard van vader Vorontzoff. Hij zou in Moskou blijven. Het was echter verre van rustig in Moskou: plunderingen, aanhoudingen en deportaties waren schering en inslag. De politie stond machteloos en maakte soms gemene zaak met het Rode Leger. Vaders besluit stond echter vast. Hij bleef met zijn echtgenote in Moskou.

De 18-jarige Iwan zou echter wel vluchten. Lang werd er gepraat en overlegd over de te volgen route. Zou het noordelijk of zuidelijk gaan? Een vriend van Iwan, Boris, wou met alle geweld zuidelijk gaan in de richting "Zee van Azof", maar vader Vorontzoff overtuigde de twee jonge mannen de noordelijke route te nemen naar de havenstad Archangelsk, aan de monding van de Noord-Dwina in de Witte Zee. Iwan was student in de fysica aan een "hogere school" in Moskou en was een stevige jonge man die vaar noch vrees kende. Afscheid was vlug genomen, want over een jaartje zou alles in Rusland wel weer in orde zijn en de scheiding zou zeker niet langer duren.

Afscheid... voor het leven

Hoe lang ze over de tocht van Moskou naar Archangelsk deden, heeft hij me nooit verteld, maar enkele keren werden ze aangehouden en opgesloten door het Rode Leger. Telkens wisten ze weer vrij te komen. Eten deden ze bij de boeren en in de veldkeukens van... het Rode Leger. De haven van Archangelsk was hermetisch door de Roden afgesloten. Vluchten leek een onmogelijke zaak. Op een ijsskoude donkere nacht slaagden ze er toch in, met de hulp van Engelse zeelui, aan boord van een schip te komen, waar ze als verstekeling in het ruim een plaatsje kregen.

Het kon hen niet schelen, waarheen het schip voer. "Weg van Rusland" zei hij, "zo ver mogelijk en als het kan zo vlug mogelijk terug!" Zij wisten toen alleen niet dat het een afscheid voor het leven was!

Zeeman

Toen het schip de Theems opvoer, werd hij ontdekt door de bootsman die hem prompt een paar muilperen toediende. Maar Iwan betaalde hem met intrest terug. De Engelse kapitein liet hem aanstonds boeien en opsluiten.

In Londen viel het eigenlijk nog mee. De Engelsen ondervonden nogal gauw dat ze met geen schurk te doen hadden en boden Iwan werk aan. Met de medewerking van de vreemdelingenpolitie ging Iwan naar een rederij. Slechts enkele dagen kreeg hij te Londen om zich een zeemansplunje aan te schaffen en zich naar Battersea Bridge te reppen, waar zijn toekomstig schip, een roestig geval, onder stoom lag met bestemming New York.

Geankerd in Nijlen

Zo zwierf John, alias Iwan, over alle wereldzeeën. Elke haven was een andere "thuis", tot hij te Antwerpen arriveerde en er definitief zijn anker gooide bij Elisabeth Verboven uit Nijlen.

Gans zijn leven trachtte hij in contact te komen met zijn familie in Rusland.

Nóoit is er een antwoord gekomen.

Toen ik hem in het voorjaar van 1978 nog een bezoek bracht, keek hij me droevig aan. De jeneverfles was half leeg.

"Siberië is een groot, wit land," zei hij. "Siberië heeft mijn ganse familie opgevreten!"

Voor deze man in de nevelen der vergetelheid verdwijnt, was het de moeite waard Iwan, een van onze mensen, even weer tot leven te wekken. Als ik van hem wegging, was de jeneverfles leeg. "Smijt ze maar in de haag," zei hij...

*Jos Bastiaens.

Werken mee aan dit nummer:

Redactie: Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Francis Drijbooms, Jan Flips, Frans Lens, Jaak Nijssen en Luc Obbels

Fotografie: Frans Raets, Jeannine Thys en René Verhaegen

Tekeningen: Dirk Lieckens, Marc Verreydt en DF-ledenblad

Grafiek: Carole Daems

Grafische vormgeving: Walter Caethoven

Eindredactie: Rik Claes

Druk en computerzetswerk: Drukkerij Lu Cuypers

Op een avond was de T.V. stuk

Het is vrijdagavond, halfnegen. Over enkele minuten begint een spannende actiefilm. Een schaal zelfgebakken koekjes staat op het bijzettafeltje. Een zoete geur vult de kamer. Gezellig zitten we bij elkaar: moeder, vader, mijn broer en ik. Ongeduldig wachten we op de omroepster. Ja, eindelijk! We zitten op het puntje van onze stoel. Opeens flitst er een hevig licht en dan... niets meer. We kijken naar een grijs scherm.

Eerst zijn we met stomheid geslagen. M'n vader loopt naar de T.V. en drukt wanhopig op alle toetsen. Hij haalt zijn schouders op en draait zich om. "Niets aan te doen", zucht hij. Mijn broer vloekt.

Wat zullen we nu doen? Lezen, kaarten of een gezelschapsspelletje misschien? Laten we een werkje opknappen dat we anders toch nooit doen: foto's inkleven. Ja, dat is een leuk idee. Alleen mijn broer mort even. M'n moeder neemt de foto's uit de kast en sorteert ze. Vader kleeft ze in en mijn broer en ik schrijven er tekst bij. Er zijn foto's bij die een paar jaar geleden genomen zijn. Terwijl we dit doen, babbelen we honderduit.

Met z'n vieren is dit werkje echter vlug afgehandeld. Om negen uur al zijn we klaar. "Nu gaan we dia's bekijken", zegt vader. Hij haalt de diaprojector en het scherm. We nestelen ons behaaglijk in onze luie stoel. Vrolijk halen we oude vakantieherinneringen op. We lachen om de opmerkingen van mijn broer en vertellen de gekste verhalen. Weet je nog toen we...

"Het is halftwaalf", merkt moeder op, "laten we gaan slapen". De tijd is voorbijgevlogen. Ik kruip in m'n lekker warme bed en denk na over deze avond. Het was beslist niet saai zonder T.V. We hebben ons kostelijk geamuseerd. Met die gedachte val ik in een diepe, droomloze slaap. Zou de T.V.-loze avond daar misschien voor iets tussen zitten?

*Inge Mijlemans,
St.-Calasanzinstituut, Nijlen.

